СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР

Доц. д-р Виолета Блажева
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

***Резюме**: Аграрният сектор е подложен на непрекъснати предизвикателства. От тази позиция вниманието се насочва към кризата, като ситуация или явление с негативно отражение за неговото развитие. Разгледани са разграничителни критерии за обхващане на потенциалните кризи (в т.ч. в аграрния сектор), както и европейските инструменти за тяхното управление. На национално ниво е представен план за действие срещу възникване на кризи, разписващ мерките, инструментариума, очакваните резултати, източниците на финансиране, сроковете и индикаторите за изпълнение, отговорните институции.*

***Ключови думи:** аграрен сектор, криза, риск, държавни помощи, застраховка.*

1. Обща постановка и класифициране на кризите

Кризата е ситуация, предизвикана от човешка дейност или природни явления, която променя установеното състояние на живот и обхваща територии, обекти, сектори и сфери на икономиката, обществения живот или околната среда, в резултат на което се застрашава жизнеспособността на земеделските стопанства на локално, регионално, национално и друго равнище (Програма, 2019).

Известни са различни класификации за обхващане на кризите в аграрния сектор:

В зависимост от ***начина на възникване на кризите и тяхната продължителност***, се разграничават три типа:

Първи тип, *внезапни* кризи, породени от неочаквани събития и ситуации, при които предкризисният етап е твърде кратък.

Втори тип, *кризи, които настъпват след известен предупредителен период*, позволяват тяхното прогнозиране. При тях се разполага с време за предприемане на конкретни действия за намаляване на рисковете и потенциалните последствия.

Трети тип, *периодично повтарящи се* през определен период от време кризи, въпреки положени усилия за тяхното преодоляване.

В зависимост от ***средата, в която се проявяват*** различаваме природни, екологични, технологични, икономически, социално-политически и други кризи.

По своя ***териториален обхват*** кризите се характеризират като общински, областни, национални, регионални или международни. Могат да възникнат поотделно или едновременно, както и да се намират в причинно-следствена връзка.

Условията, които определят дадено събитие като криза, т.нар. форсмажор (непреодолима сила), съгласно нормативните изисквания са:

- да има непредвидим и непрогнозируем характер;
- вредите, които предизвикват да надхвърлят индивидуалните възможности на земеделските производители за справяне;
- да засягат голям брой земеделски производители.

Като форсмажор се определя обстоятелство (събитие) изцяло зависещо и дължащо се на непредвидими или непрогнозируеми събития или фактори, неподлежащи на предотвратяване. Такива са природните бедствия, характерни или не за даден регион, в резултат на които се нарушава ритъма на съществуване.

Непреодолимата сила се определя като "непредвидено или непредотвратимо събитие от извънреден характер" (Търговски, 2019). В аграрния сектор тя възниква в резултат от: действията на човека; природно бедствие, т.е. без намеса на човека; възникване на война; наложени нормативни изисквания.

2. Кризите в аграрния сектор като непреодолима сила

От позицията на представените обстоятелства за непреодолима сила (форсмажор), основните кризи, проявяващи се в аграрния сектор, се класифицират на:

Най-често проявяващите се форсмажорни обстоятелства, предизвикващи кризи в сектора, са ***природните бедствия*** – явления с геоложки, хидрометеорологичен и биологичен произход.

В зависимост от *естеството* си, видовете кризи биват:

- кризи, които могат да окажат негативно влияние за здравето на човека, растенията и животните: горски и полски пожари, наводнения, градушки, болести и вредители.

- с потенциален негативен ефект, вследствие от нерегламентирано движение на животни и растениевъдна продукция, търговия с нелицензирани, нерегламентирани препарати за растителна защита и ветеринарномедицински препарати.

Под ***икономическа криза*** (в т.ч. в аграрния сектор) се разбира това състояние на пазара, при което производството на стоки превишава платежоспособното търсене. Характерното за нея е свръхпроизводството, последвано от спад в обема на продажбите.

Анализирането и оценяването на измененията в структурата на производството на аграрната продукция извеждат необходимостта от достигане на съответствие между структуро-асортиментните предложения и тяхното пазарно търсене (Petrova, 2016).

3. Кризите и необходимостта от тяхното управление

Управлението на кризи се възприема като комплекс от дейности, насочени към предотвратяване възникването и развитието на кризи и тяхното овладяване (Програма, 2019).

За преодоляване на кризите от непредвидими ситуации на международните пазари или от намесата на трети държави, се създава резерв за кризи (Съобщение, 2018). В бъдещата Общата селскостопанска политика на Европейския съюз (2021-2027 г.) той се формира в началото на всяка година. Сумата за него превищава 400 млн. €, с възможност за корекции при необходимост. Неизползваната в края на 2020 г. сума се прехвърля за 2021 г. От гледна точка на инструментите за въздействие при управлението на кризи в аграрния сектор, на европейско ниво:

По отношение на начините за компенсиране на загубите на продукция от земеделските стопани, от ***природни бедствия и катастрофични събития***, се разчита на:

- *държавни помощи* – подпомагане под формата на компенсаторни помощи, индивидуални помощи, директни плащания, извънредна помощ de minimis при унищожена над 30% продукция. Тя се изчислява като средногодишна величина въз основа на предходен тригодишен период или от средния обем за три години на база предходен петгодишен период, като се изключат най-високият и най-ниският показател. Възможно е прилагане и на регионални и национални мерки за възстановяване.

При ***застраховането*** като дейност, застрахователни компании набират средства (застрахователни премии) от физически и юридически лица и се задължават да осигурят застрахователно покритие (застрахователни суми) през периода на застраховката, като при настъпване на определен риск (застрахователно събитие), изплащат обезщетение или плащане (Програма, 2019).

Застраховката се възприема като най-полезен инструмент за управлението на кризи, с положителен акцент по отношение на държавните помощи за застрахователни премии, когато застраховката се отнася за първичното селскостопанско производство (Насоки, 2014).

На европейско ниво са фиксирани правила за държавите-членки в подкрепа на земеделските застраховки. Помощ до 65% от разходите за премии е възможна за застраховане срещу загуби от: природни бедствия, неблагоприятни климатични събития или болести по животните и растенията, приемани за природни бедствия.

В България застраховането не е задължително. На национално ниво планът за управление на кризите в отрасъл „Земеделие“ е представен в таблица 1.

Санитарните кризи представляват специфични мерки за ликвидиране, ограничаване на заболяванията и контрол върху здравето на животните, на растенията и безопасността на храните. За защита здравето на хората и животните от небезопасни храни, фуражи и материали, Евросъюза е изградил система за бързо предупреждение.

Заключение

Природните бедствия са най-често срещаните форсмажорни обстоятелства, предизвикващи кризи в аграрния сектор. Глобалното затопляне и въздействието му върху аграрния сектор като цяло позволява да се разглежда като вид криза в по-дългосрочен план. За разлика от риска възникването на кризата винаги води до значителни отрицателни последици.

За целите на управление или стабилизиране на пазара, или в случай на кризи, засягащи производството или дистрибуцията, на европейско ниво е формиран кризисен резерв, допълнително подпомагащ сектора.

България е заявила за периода 2015-2020 г. държавна помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция.

Таблица 1. План за управление на кризи в отрасъл „Земеделие“

Мерки	Инструментариум за управление	Очаквани резултати	Финансиране		Срок за изпълнение	Индикатори за изпълнението		Отговорни структури
			Фондове на ЕС	Национално финансиране		Количествено изражение	Финансово изражение	
Приоритет 1: Ефективно, конкурентоспособно и пазарноориентирано земеделие								
Стратегичека цел: Прилагане на комплексен подход при управлението на кризите в земеделието с цел преодоляване на негативния ефект и намаляване на щетите.								
Действия за преодоляване на възникнали кризисни събития в резултат от природо-климатични явления	Държавни помощи, средства на стуктури в системата на МЗХГ	Подпомагане на земеделските стопани за преодоляване на негативните последици от настъпили кризи, причинени от природо-климатични събития	-	Държавен бюджет	Ежегодно за периода 1 януари - 31 декември	Брой подпомогнати бенефициери	Изплатени финансови средства	МЗХГ - ЦУ, ДФ "Земеделие", Изпълнителна агенция по горите, „Напоителни системи“ ЕАД
Компенсиране загубите на продукция на земеделските стопани, причинени от природни бедствия и катастрофични събития	Държавни помощи, застраховане		-	Държавен бюджет	Ежегодно за периода 1 януари - 31 декември	Брой подпомогнати бенефициери	Изплатени финансови средства	МЗХГ - ЦУ, ДФ "Земеделие"
Мерки за ликвидиране, ограничаване на заболяванията и контрол върху здравето на животните, на растенията и безопасността на храните	Държавни помощи, национални защитни мерки	Преодоляване на негативните последици от настъпили санитарни кризи	Фондове на ЕС	Държавен бюджет,	Ежегодно за периода 1 януари - 31 декември	Брой подпомогнати бенефициери	Изплатени финансови средства	МЗХГ - ЦУ, ДФ "Земеделие", БАБХ
Компенсиране на доходите на земеделските стопани, в резултат от възникнали кризи на пазара на селскостопански продукти	Извънредна помощ от ЕС за подпомагане на производителите при справянето им с кризисните ситуации	Стабилизиране на пазара и на финансовото състояние на земеделските стопани в засегнатите сектори	Фондове на ЕС	-	Ежегодно за периода 1 януари - 31 декември	Брой подпомогнати бенефициери	Изплатени финансови средства	МЗХГ - ЦУ, ДФ "Земеделие"

Източник: www.mzh.government.bg

ЛИТЕРАТУРА

Насоки на Европейския съюз за държавната помощ в секторите на селското и горското стопанство и в селските райони за периода 2014-2020 г., Официален вестник 2014/C, 1.7.2014, p. 1–97.

Съобщение на Комисията, Модерен бюджет за Съюз, който закриля, предоставя възможности и защитава, Многогодишна финансова рамка за периода 2021-2027 г., {SWD(2018) 171 final},COM(2018) 321 fina l, Брюксел, 2.5.2018.

Програма за управление на рисковете и кризите в отрасъл „Земеделие“, София, 2019 г., www.mzh.government.bg (30 август 2019 г.)

Търговски закон, ДВ, бр. 33 от 19 април 2019 г.

Петрова, С. Изследване на промените в структурата на асортимента на аграрни продукти. Сборник доклади от Кръгла маса „Общата селскостопанска политика на Европейския съюз и агробизнеса в Република България – икономически и правни проблеми, АИ „Ценов“, Свищов, с. 113-118, 2016.

СТОПАНСКИ
ФАКУЛТЕТ